

KÖRNYEZETPOLITIKA ÉS KÖRNYEZETSZABÁLYOZÁS 10. LECKE

- környezetpolitika:** a környezetvédelem terén megfogalmazott fő célokat, alapelveket, a megvalósítás feltételrendszerét foglalja össze
- alapja azoknak a gazdálkodási-szennyezési folyamatoknak az ismerete, amelyek a környezet állapotát döntően befolyásolják

Szennyezési lánc

Két alaptípusa van:

- reaktív (követő):** a már bekövetkezett, vagy eleve várható környezeti károkat igyekeznek enyhíteni, mérsékelni. Alttípusai:
  - gyógyító környezetpolitika
  - hatásorientált
  - forrásorientált
- preventív (megelőző):** hatásmechanizmusai révén a megelőzést, a társadalom egészének környezetbarát irányba való terelését célozza

Reaktív környezetvédelem	Preventív környezetvédelem
Mit kerülni a hulladékokkal és emissziókkal?	„Hol és miért találtak a hulladék és emisszió?”
A környezetvédelem töltőterületigényes.	A környezetvédelem költségkímélő lehet.
A hulladékok és emissziók, szűrés és kezelés érdekében más formában kerülnek ki „Csalogás” (end of pipe) megelőző („előre”) kezelés.	A hulladékok és emissziók kerülésével a forrásnál kell megakadályozni. A gyártás és szennyezésnél következtetést követően.
A környezetvédelem csak akkor kerül napirendre, amikor a termék és az eljárás már kifejlesztése került.	A környezetvédelem a termék- és gyártástechnológia szerves része.
A környezeti problémákat műszaki úton oldják meg.	A környezeti problémákat minden érintett részleg részvételével oldják meg.
A környezetvédelem a feladat szűkítő feladat.	A környezetvédelem mindentől elment.
A környezetvédelem vállalat szolgálatos.	A környezetvédelem vállalatra jellemző innováció.
A környezetvédelem növeli a vállalati eszköz- és energiaterhelést.	A környezetvédelem csökkenti a vállalatok eszköz- és energiaterhelését.
A környezetvédelem növeli a környezeti kockázat.	A környezetvédelem csökkenti a kockázat és ártalmakból teszi a terméket.
A környezetvédelem kimerül a környezeti szabványok teljesítésében.	A környezetvédelem egy állandó kihívás (a folyamatos fejlesztés).

- gyógyító, enyhítő környezetpolitika**
  - a már bekövetkezett károsodásokat igyekeznek enyhíteni
  - általában nagyon drága és kevésbé hatékony megoldás
  - az utólagos helyreállítás, különösen az élő környezet esetében (pl. a kipusztult állat- és növényfajok) gyakran teljesen eredménytelen
- hatásorientált környezetpolitika**
  - az immisziós állapot, a környezetminőségén kívánnak javítani úgy, hogy közben a kibocsátások nem csökkennek
- forrásorientált környezetpolitika**
  - célja a károsanyag-kibocsátás csökkentése
  - ún. csővégi eljárások („end of pipe”) döntően a direkt szabályozó eszközök (határértékek, bírságok) negatív ösztönzésére jöttek létre

- megelőző/preventív/szerkezetváltó környezetpolitika**
  - olyan hatásmechanizmus, amely a gazdaságot, ill. az egész társadalmat környezetbarát irányba tereli
  - a különböző megelőző jellegű beavatkozások a környezeti erőforrások használatba, a technológiai folyamatokba vannak integrálva
  - végső célja a fenntartható fejlődés biztosítása

Környezetszabályozás / környezetpolitika alapelvei

- iránymutatást adnak a jogalkotás számára
- iránymutatást adnak a gyakorlati alkalmazáshoz

1973 nov. – Első Környezetvédelmi Akcióprogram

2 fő részből állt

- célok és alapelvek, közösségi szintű tevékenység általános területeit határozta meg
- a környezet védelme és fejlesztése érdekében az egyes területeken szükséges konkrét közösségi tevékenységeket részletezte

- kidolgozott 11 alapelvet
- letette a Közösség környezeti politikájának alapjait

Környezeti tevékenység 3 fő kategóriája az akcióprogramban:

- szennyezés és a környezeti ártalmak csökkentése és megelőzése
- a környezet és a települési környezet javítása
- nemzetközi együttműködés

1997 – Nemzeti Környezetvédelmi Program

- hazai környezetpolitika első alapküldetése, kormány dolgozza ki, Ogy. fogadja el 6 évre

- 4. fejezete szól a stratégiai alapelvekről, melyek

- fenntartható fejlődés
- elővigyázatosság elve
- megelőzés elve
- partneri viszony
- gazdaszemlélet

- NKP II. 2003 – 2008, NKP III. 2009- 2014, jelenleg NKP IV. 2015-2020.

2003-2008 – Nemzeti Környezetvédelmi Program II.

1. Károsító felelősségének alapelve

- szennyező fizet elv
- használó fizet elv

2. Gondoskodás alapelve

- elővigyázatosság és megelőzés elve
- a környezetszennyezés közvetlen megakadályozása és a szennyezés kockázatának csökkentése

3. Hatékonyság alapelve

- felelős gondoskodás
- politikák integrálása
- megosztott felelősség
- partneri viszony
- szubsidiaritás
- regionalitás
- információhoz való hozzáférés
- tervezés elve
- társadalmi részvétel

Környezetszabályozás célja, módja

- feladata az, hogy a gazdaság rövid távon a környezet ellenében ható folyamatait a környezet hosszú távú fennmaradási érdekeivel összhangba hozza

- főbb célok:

- a természeti javak takarékos felhasználása;
- a környezetszennyezés ökológiailag megengedhető szintre csökkentése, ill. a szennyezés megelőzése;
- a környezetvédelmi feladatok költségeinek optimalizálása;
- a környezeti érdekek gazdálkodási és fogyasztói belső érdeké váló transzformálása

- kitermelés: nem megújuló erőforrások használatának csökkentése
- gyártás: határértékek, technológiai előírások, piaci eszközök alkalmazása
- fogyasztás: termékdíjak, ökocímkezés, tudatformálás, társadalmi- és fogyasztási szokások környezetbarát irányba való terelése
- hulladékgyaldálkodás: megelőzés, újrahasznosítás, ártalmatlanítás

A környezetszabályozás beavatkozási pontjai és módjai

Környezetszabályozási eszközök

3 fő típus:

1. direkt szabályozók
2. közgazdasági vagy piaci szabályozók
3. önkéntes eszközök

1. Direkt szabályozás

- adminisztratív jellegű korlátozásokon, tilalmakon alapul (jogszabályok, ellenőrzések)
- eszközei a tiltás (bírságok), engedélyeztetési eljárás és a normák állítása (határértékek), ezeken kívül lehet még
- PI. biztosítékok adása tulajdonos felelősségének védelme
- magánszemélyek esetén szabálysértési felelősség (korm.rendelet vagy önk.-i rendelet határozza meg)

Hagyományos szabályozás struktúrája: közgazdaság közvetlen beavatkozása

2. közgazdasági vagy piaci szabályozók

- lehetőséget ad a gazdálkodóknak a számukra előnyösebb megoldások választására
- lényege, hogy a környezethasználóhoz a piaci mechanizmusokon, a gazdaság értéktételén keresztül jutnak
- típusai
  - környezetvédelmi díjak/adók: kibocsátási vagy környezetterhelési díjak, termékdíjak, betétdíjak, szolgáltatási, felhasználási díjak,
  - piaci engedélyek (szennyezési jogok) rendszere: pl. emissziós bank-ügyletek, együttes szennyezés kibocsátás;
  - támogatások: juttatások, kedvezményes kölcsönök;

Környezetszabályozás struktúrája: közgazdaság közvetlen beavatkozása

- végrehajtási ösztönzők;
- önkéntes megegyezések;
- környezeti felelősségbiztosítás: kötelező, önkéntes

A hazánkban alkalmazott díjak:

- termékdíj:
  - a környezetet vagy annak valamely elemét (előállítás, behozatal, forgalmazás) veszélyeztető termék után fizetendő (előállítás, behozatal, forgalmazás)
  - alapját nyilvántartás és adatszolgáltatás, önbevallás adja
  - alapja a 2011. évi LXXXV. törvény a termékdíjról
  - 2018-ban a következő termékek után kell termékdíjat fizetni: akkumulátor; csomagolóeszer; egyéb kőolajtermék; elektromos, elektronikai berendezés; gumiabroncs; reklámhordozó papír; egyéb műanyag termék; egyéb vegyipari termék; irodai papír

- betétdíj:
  - a termék visszaforgatását igyekszik elősegíteni
  - ösztönzi a termékek újrafelhasználását, növeli a hulladékgyaldálkodás hatékonyságát
- igénybevételi járulék
  - a környezet valamely elemének igénybevételéért a környezethasználó fizet (pl. vízkészletjárulék)
  - saját nyilvántartás és önbevallás alapján, folyamatosan vagy meghatározott időközönként
  - mértéke területi tényezők szerint eltérő lehet (hasonló a vízdíj és a személyszállítási díj szerkezete)

• környezetterhelési díj

- a környezeti elemekbe juttatott, szabályozásban rögzített anyagok után kell fizetni
- hazánkban vízterhelési, talajterhelési és levegőterhelési díjat kell fizetni a környezetterhelési díjról szóló 2003. évi LXXXIX. törvény alapján
- 3 féle díj
  - a., levegőterhelési díj: pontforrás, SO₂, NO_x, CO és szilárd anyagok egységnyi mennyisége után
  - b., vízterhelési díj: pl. P, szervesetlen N, Hg, Cd, Cr, Ni, Pb, Cu. A díj nem egységes - módosító tényezők befolyásolják az alapdíjat: terület érzékenysége, iszapelhelyezés módja
  - c., talajterhelési díj: azt a kibocsátót terheli, aki a műszakilag rendelkezésre álló közcsatornára nem kapcsolódik rá és így engedélyezett módon más szennyvízelhelyezést alkalmaz

3. önkéntes eszközök

- saját tevékenység megszervezése révén alkotott követelmények elfogadása és betartása - saját döntés eredménye
- vállalatvezetés, vállalatmenedzsment jogköre, pl.:
  - önkéntes megállapodás, konszenzus kialakítás
  - környezeti menedzsment a vállalaton belül
  - környezeti menedzsment az iparági közösségekben
  - környezeti audit, környezetvédelmi nyilatkozat
  - környezetbarát termék jelzés, illetve életciklus-elemzés

Környezetközpontú irányítási rendszerek (KIR)

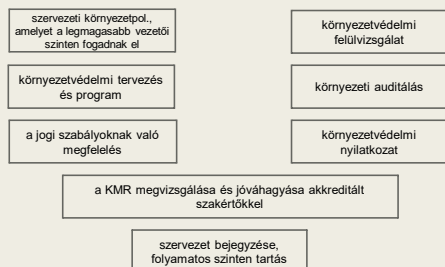
- az ISO 14001 szabványt, a 14000-es sorozat első tagját 1996 őszén adták ki
- az ISO által készített környezetvédelmi szabványok összességét jelenti, számozásuk 14000-rel kezdődik
- leírja azon alapelemeket, amelyekből felépül egy hatékonyan működő környezetmenedzsment rendszer:
  - saját környezetpolitika és célkitűzések kialakítása
  - az ezek elérésére szolgáló programok megvalósítása
  - a környezeti teljesítmény mérése, a hibák kijavítása
  - a környezeti teljesítmény növelését szolgáló rendszer figyelemmel kísérése
- az ISO 14001-es nemzetközi szabvány egy Környezetközpontú Irányítási Rendszer (KIR) – (más néven KMR) – követelményeit írja le

EMAS rendelet

- a (ET) Tanács 1836/93 számú rendelete az iparvállalatok önkéntes részvételéről a Közösség öko irányítási és auditálási rendszerében (ez is egy KIR, csak rendeletben)
- az ipari tevékenységet végző vállalatok önkéntes részvételén alapuló Európai Uniói rendszer
- fő célja az ipari tevékenységek környezetvédelmi teljesítményének folyamatos javítása:
  - a vállalatok által kiépített és bevezetett környezeti politika, környezetvédelmi programok és menedzsment rendszer által,
  - ezen elemek rendszerezett, objektív és rendszeres auditja által,
  - és azáltal, hogy információt szolgáltat a vállalat a közvélemény számára

EMAS rendszer

A társadalom részvétele a környezetvédelemben

- 2001. évi 81. tv. a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról
- KVT 12§ (tájékoztatás és nyilvánosság elve) és VIII. fejezet (társadalmi részvétel)
  - aktív és passzív információhoz jutás
- 311/2005. (XII. 25.) Korm. rend. a nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáféréseinek rendje, közzé kell tenni pl.:
  - környezettel kapcsolatos ágazati politikák, stratégiák, tervek és programok
  - környezetállapot-jelentések, hatástanulmányok és kockázatelemzések
  - adott tevékenység folyamatos megfigyeléséből származó adatok

- részvétel a döntéshozatalban/jogalkotásban elsősorban szervezetekre terjed ki
  - népszavazás
  - közmeghallgatás
  - Alkotmánybíróság eljárása
  - a központi kormányzat és az önkormányzat mellett tanácsadó testület létrehozása
- közérdekű adathoz nem lehet hozzáférni, ha
  - honvédelmi, nemzetbiztonsági érdekre – állami/szolg.-i titok
  - bűnüldözési vagy bűnmegelőzési érdekre
  - központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekre
  - bírósági eljárásra
  - külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatra tekintettel